

Kennemerstrand: orchideeën als bonus

Tekst en foto's: Rob Böck

De naam Kennemerstrand verwijst naar een drassige vallei in de duinen direct ten zuiden van IJmuiden. Het ligt in het uiterste noorden van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en grenst aan een prachtig breed strand. Midden in de vallei is een meertje omringd door riet. Het gebied wordt onderhouden door de Werkgroep Vrienden van het Kennemerstrand, onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging Haarlem. Het behoud van deze unieke plek wordt bovendien gesteund door o.a. Natuurmonumenten, drinkwaterbedrijf PWN, Landschap Noord-Holland en Rabobank Velsen.

Mens, zee, zand en wind

Vijftig jaar geleden zijn de pieren van IJmuiden ter bescherming van de haven en de monding van het Noordzeekanaal zeewaarts uitgebouwd en verlengd. Dit had tot gevolg dat de noordelijke stroming van het zeewater steeds meer zand afzette aan de zuidzijde van de pieren. De zuidelijke pier was 500 meter langer gemaakt dan de noordelijke. Daardoor werd het strand ten zuiden van deze pier over een lengte van vijf kilometer steeds breder en bereikte het op enkele plaatsen zelfs een breedte van

meer dan een kilometer. Toen er een jachthaven aangelegd werd, gebruikte men het zand dat daarbij beschikbaar kwam om een nieuwe duinenrij aan te leggen. Ook het zand van de plek waar nu het meer is werd gebruikt voor de aanzet van nieuwe duinen. De zandheuvels groeiden dankzij de wind op natuurlijke wijze aan tot prachtige jonge duinen. Er zijn fiets- en wandelpaden aangelegd hoewel de meeste bezoekers ernaartoe gaan voor het brede strand met veel activiteiten.

Niet alleen de mens maar ook de natuur maakte dankbaar gebruik van de morfologische veranderingen van het Kennemerstrand. Het duingras dat door mensen op de jonge duinen was geplant werd al heel snel gevolgd door allerlei duinplanten die zich er zelf spontaan vestigden uit aangewaide zaden. Pionierplanten maakten gebruik van de ruimte van het nieuwe gebied dat aan de landzijde steeds meer verzoette omdat het van de zee was afgesloten door nieuwe rijen duinen. Er vormden zich door de wind heuvels en valleien die ideale leefomstandigheden boden voor nieuwe begroeiing. Thans zorgen natuurherstelprogramma's en jaarlijks uitgevoerd maaibeheer voor het behoud van het open duin met rijk gevarieerde vegetatie.

Orchideeën

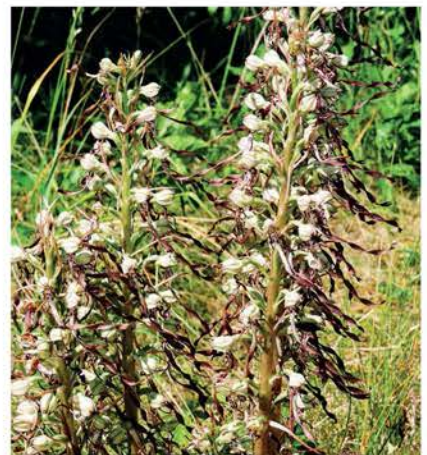
Het Kennemerstrand is een van de mooiste en rijkste wilde orchideeënplekjes van Nederland geworden. Toen mijn zwager, Co Hoogendijk (kring Haarlem), en ik in juni 2015 naar de vallei gingen, troffen wij reeds op de berm van de weg een Bokkenorchis (*Himantoglossum hircinum*) aan. De weg ligt veel hoger dan de vallei. Het droge voorjaar had wel invloed gehad op zijn bladeren, maar de bloemen waren indrukwekkend mooi. Zoals zijn naam doet vermoeden, ruikt de Bokkenorchis sterk naar de bok in iedere kinderboerderij. Met de

Rietorchis (*Dactylorhiza praeter-*

Rietorchis (*Dactylorhiza praetermissa*)

Bokkenorchis

missa) temidden van Kleine ratelaar (*Rhinanthus minor*)

Bokkenorchis (*Himantoglossum hircinum*)

Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*)

gemeente zijn afspraken gemaakt hoe en wanneer de bermen te maaien om zo de orchideevriendelijke omgeving te behouden.

In de vallei groeien honderden Moeraswespenorchissen (*Epipactis palustris*) in grote clusters bijeen. Verspreid door de hele vallei komen Rietorchissen (*Dactylorhiza praetermissa*) voor. Sinds een paar jaren heeft de natuur als bonus op alle ontwikkelingen die er plaatsvonden de zeldzame Groenknolorchis (*Liparis loeselii*) aan de flora van de Kennemerstrandvallei toegevoegd. Niet een of twee plantjes verscholen in het gras, maar tientallen die fier hun delicate geelgroene bloempjes tonen. De plant dankt zijn naam aan het feit dat de stengelbasis zich aan het einde van het bloeiseizoen verdikt tot een schijnknol. Hieruit groeit het volgende seizoen een nieuwe plant. De oude groene bulb blijft nog ongeveer een jaar zichtbaar aan de basis van de nieuwe plant. De Groenknolorchis wordt als een van de zeldzaamste planten van Europa beschouwd. In ons land staat hij met alle andere wilde orchideeën op de Lijst van Wettelijk Beschermd Planten en wordt beschermd onder de Flora- en Faunawet uit 2002. De Groenknolorchis is de enige orchideeënsoort in Nederland die ook bescherming geniet onder de strenge Europese Habitatrichtlijn van 1992. Van Hennie Miltenburg, bestuurslid van de Werkgroep Vrienden van het Kennemerstrand, vernam ik dat ook de Duinwespenorchis (*Epipactis helleborine* ssp. *neerlandica*), de Bijenorchis (*Ophrys apifera*) en het Hondskruid (*Anacamptis pyramidalis*) in de vallei zijn

Moeraswespenorchis

Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

Groenknolorchis

aangetroffen. Sinds 2014 groeit er tot ieders verassing ook de Honingorchis (*Herminium monorchis*), een klein plantje met bloempjes die ruiken naar honing en dat misschien nog zeldzamer is dan de Groenknolorchis. Wij mogen blij zijn dat wij in Nederland nog zo veel wilde orchideeën tegenkomen die zelf hun leefgebieden hebben gekozen. Bewonder de wilde orchideeën, maak er foto's van, maar laat ze verder met rust. Niet alleen omdat ze wettelijk beschermd zijn maar omdat ook u, net als mijn zwager en ik, echte orchideeënliehebber bent. •

Rietorchis